

FRA IDÉER TIL HANDLING:

**PRAKTISK VEJLEDNING
FOR FACILITATORER TIL
AT SKABE BÆREDYGTIGE
VIRKSOMHEDER**

endurance
green accelerator for EU clusters

Medfinansieret af
Den Europæiske Union

CONTENTS

3

Introduktion

4

ENDURANCE-projektet

6

Hvad er formålet med denne vejledning?

7

ENDURANCE's grønne accelerationsscenarier

9

Forberedelse til workshoppen

14

At strukturere workshoppen

19

At organisere dit workshopindhold

25

Gruppeaktiviteter

31

Yderligere ressourcer

endurance
green accelerator for EU clusters

INTRODUKTION

Overgangen til en grøn og cirkulær økonomi er ikke længere et valg – det er en strategisk nødvendighed for virksomheder på tværs af brancher. Klyngeledere spiller en central rolle i at fremskynde denne omstilling ved at skabe samarbejde – ofte på tværs af sektorer og lande – dele gode erfaringer, der kan inspirere SMV'er og startups, og hjælpe medlemmerne med både at integrere bæredygtighed i deres drift og styrke deres engagement i den grønne omstilling.

Klynger fungerer som vigtige mellemlid i skabelsen af europæiske alliancer, der støtter den grønne omstilling, fordi de kan kanalisere viden og ekspertise, som hjælper SMV'er og startups med at udvikle mere bæredygtige forretningsmodeller – også når de ikke ved, hvor de skal starte.

Data fra European Cluster Collaboration Platform viser, at den grønne omstilling er blandt klyngernes største interesser. Det gør dem til oplagte drivkræfter for forandring og til acceleratorer og nøglespillere i implementeringen af den europæiske grønne pagt. Klyngerne er steder, hvor uddannelse, forskning, innovation, viden, fælles læring, teknologioverførsel og samarbejde går hånd i hånd.

Med stigende krav fra den europæiske grønne pagt har klynger brug for strukturerede og fleksible værktøjer, som giver dem mulighed for at fungere som brobyggere mellem politiske rammer og SMV'ers og startups' virkelighed.

ENDURANCE-PROJEKTET

Finansieret af Erasmus+ er ENDURANCE et banebrydende initiativ, der giver europæiske klynger en grøn accelerationsmetode til at fremme bæredygtig vækst. Ved at kombinere øko-innovation, Green Deal-strategier og skræddersyede scenarier hjælper projektet klynger med at guide SMV'er og startups i omstillingen af Europas industrielle landskab mod bæredygtighed.

ENDURANCE vil skabe de nødvendige rammer for at understøtte grøn beskæftigelse, afhjælpe mangel på arbejdskraft og forudse fremtidige kompetencebehov ved at kanalisere grønne vækststrategier gennem EU's klynger. Dette vil udløse og accelerere industriens omstilling i stor skala og skabe robuste job i fuld overensstemmelse med den europæiske grønne pagt.

Projektet fokuserer på fem hovedmål for at fremskynde den grønne omstilling:

1. Udvikling af grønne forretninger

Give klynger værktøjer til at fremme og udvikle bæredygtige forretningsmodeller blandt deres medlemmer.

2. Videndeling om bæredygtighed

Gøre det muligt for klynger at tilbyde SMV'er skræddersyet støtte, ressourcer og ekspertise inden for bæredygtighed.

3. Støtte til grønne SMV'er og startups

Understøtte værdibaserede virksomheder med socialt og miljømæssigt fokus.

4. Triple bottom line-fortalervirksomhed

Inspirere virksomheder til at udmærke sig bæredygtigt – med balance mellem profit, mennesker og planet – og samtidig tiltrække de bedste talenter.

5. Udvikling af grønne kompetencer

Lukke kompetencegabet gennem praktisk erhvervsuddannelse (VET) målrettet den grønne økonomi.

ENDURANCE har udviklet:

- Grøn accelerationsmetode og læringsmaterialer

En skalerbar, sektor-uafhængig køreplan, der hjælper klynger med at gennemføre effektive grønne strategier.

- Video-interviews om best practice

Engagerende videoer, der styrker SMV'ers forståelse af Green Deal-principper og gode eksempler.

- Facilitatorvejledning til workshops

Klar-til-brug materialer, så klyngeledere kan gennemføre deres egne grønne accelerationsprogrammer.

- Policy-paper

Evidensbaserede anbefalinger, der positionerer klynger som drivkræfter for Europas grønne industriforandring.

Samlet set forstærker disse værktøjer klyngernes rolle som innovationsknudepunkter, så ingen virksomheder bliver efterladt i overgangen til en cirkulær, lavemissionsfremtid. De bidrager også til bæredygtig vækst i EU ved at forudse de kommende års vigtigste udfordringer, når det gælder viden, kompetencer, værdier og holdninger, som kræves i et bæredygtigt og ressourceeffektivt samfund. Dermed fremmes opkvalificering og omskoling, så arbejdstagere kan trives i grønnere jobs.

**ENDURANCE-projektpartnerskabet
Juni 2025**

HVAD ER FORMÅLET MED DENNE VEJLEDNING?

Denne facilitatorvejledning er en praktisk og omfattende ressource, udviklet specielt til klyngeorganisationer, der ønsker at organisere og afholde workshops, som støtter SMV'er og startups i den grønne og digitale omstilling. Guiden hjælper dem med at få de rette værktøjer, færdigheder og viden til at skabe og udvikle innovative grønne forretninger, der kan bringe EU i front i kampen mod klimaforandringer.

Guiden er designet til at give facilitatorer sikkerhed i planlægning og gennemførelse af kapacitetsopbyggende workshops, som ikke kun skaber bevidsthed, men også giver SMV'er og startups mulighed for at tage konkrete, strategiske skridt. Uanset om det gælder samarbejde med en enkelt virksomhed om at redesigne en bæredygtig forretningsmodel eller at guide en gruppe gennem økosystemkortlægning, dobbeltomstilling, grøn iværksætteri eller bæredygtighedsplanlægning, giver guiden klare og fleksible retningslinjer.

Uanset om workshoppen er fysisk eller online, indeholder guiden praktiske trin, tjeklister og indholdsforslag, der maksimerer deltagelse og effekt. Dermed kan facilitatorer vise SMV'er og startups, at det ikke kun er store virksomheder, der kan tage del i den grønne omstilling, også små virksomheder kan handle med de rette værktøjer og støtte fra klynger.

Hvorfor en workshop? Workshops, både online og fysisk, er en effektiv metode til at fremme læring, videndeling, samarbejde og idéudvikling. Deltagerne kan arbejde interaktivt og i tværfaglige teams i en struktureret ramme med et klart mål.

Med dette formål tager ENDURANCE-workshopguiden fat på nuværende og fremtidige bæredygtighedsudfordringer ved at støtte miljøuddannelse og udvikle næste generation af grønne ledere – samtidig med at den fremmer karrieremuligheder i det post-pandemiske arbejdsmarked.

Med guiden vil facilitatorer kunne:

- Forstå, hvordan man vurderer SMV'ers og startups' behov og parathed.
- Vælge den rette varighed, struktur og format (online eller fysisk).
- Anvende en handlingsorienteret, tilpasselig og selvstøttende workshopmetode.
- Bruge afprøvede faciliteringsteknikker, der fremmer samarbejde, inklusion og meningsfulde resultater.
- Integrere ENDURANCE's værktøjer effektivt afhængigt af virksomhedens profil og læringsmål.
- Skabe momentum for langsigtet samarbejde og opfølgende støtte i deres klynger.

ENDURANCE'S GRØNNE ACCELERATIONSSCENARIER

Som en del af ENDURANCE-projektet har vi udviklet en grøn accelerationsmetode, bygget op omkring fire sammenhængende scenarier, der skal hjælpe EU's klyngeteam med at integrere grønne omstillingsstrategier i SMV'er og startups.

Scenarierne er designet til at kunne anvendes og tilpasses i mange forskellige sammenhænge og industrier i hele Europa. De giver klynger et overblik og mulighed for at udvikle egne accelerationsinitiativer, da de bedst kender behovene og udfordringerne i deres sektor og blandt deres medlemsvirksomheder.

Disse fire ENDURANCE-scenarier er beskrevet i detaljer i håndbogen **"Pathways to Green Innovation: Acceleration Scenarios for EU Clusters"**, som også indeholder en fuld læseplan om bæredygtighed, iværksætteri og innovation samt tilpassede træningsmaterialer, alt sammen tilgængeligt [her](#).

Ressourcerne henvender sig direkte til klyngeledelser og andre relevante aktører, der søger strategier til at integrere grønne omstillingsmekanismer og styrke bæredygtighed i tråd med principperne i Den Europæiske Grønne Pagt.

SCENARIO 1: IVÆRKSÆTTERI OG INNOVATION FOR BÆREDYGTIGHED

Bæredygtigt iværksætteri handler om at starte og drive virksomheder, der kombinerer økonomisk vækst, miljøhensyn og socialt ansvar. At adressere miljømæssige og sociale udfordringer kan samtidig skabe nye forretningsmuligheder, som gavner både økonomien og samfundet.

Bæredygtige forretningsmodeller, design thinking og miljø-, sociale- og ledelsesfaktorer (ESG) er indbyrdes forbundne rammer, som gør det muligt for iværksættere og innovatører at skabe værdi på en miljøansvarlig, socialt inkluderende og økonomisk holdbar måde.

SCENARIO 2: TVÆRGÅENDE SAMARBEJDE FOR BÆREDYGTIGHED

Udfordringerne i den grønne omstilling er komplekse og kræver bredere engagement end de sædvanlige sektorer og økosystemer – lokalt, regionalt, nationalt og på tværs af grænser. Dette gør støttemekanismerne for SMV'er mere komplekse og betyder, at klyngeledere skal engagere sig mere aktivt i at støtte deres virksomheder.

Tværgående samarbejde kan hjælpe klyngeledere med at øge bevidstheden om bæredygtighed og engagere lokale, regionale, nationale og internationale aktører fra forskellige sektorer og med forskellige kompetencer. På den måde kan man implementere løsninger og samtidig styrke viden og færdigheder hos alle involverede.

SCENARIO #3 DIGITALISERING FOR DEN GRØNNE OMSTILLING

Den grønne og digitale omstilling kan gensidigt styrke hinanden, hvor digitale teknologier fungerer som en nøglefaktor i skiftet mod større bæredygtighed. De kan øge ressourceeffektiviteten, muliggøre tilpasning af produkter og tjenester samt forlænge deres livscyklus.

I takt med udviklingen vil digitalisering spille en stadig vigtigere rolle for at øge konkurrenceevnen hos SMV'er og startups og fremme bæredygtig vækst i det europæiske industrilandskab. Samtidig er det afgørende at forstå, at digitalisering også medfører sociale, etiske og miljømæssige udfordringer, som skal håndteres korrekt.

SCENARIO #4 CIRKULÆRE SYSTEMISKE LØSNINGER

Udfordringerne i det 21. århundrede er komplekse, og traditionelle lineære tilgange er utilstrækkelige. Når man støtter klynger af SMV'er i udviklingen af bæredygtige og cirkulære produkter eller tjenester, er det nødvendigt at anvende et systemisk perspektiv.

Et særligt tankesæt, nogle analytiske rammer og praktiske værktøjer kan lette arbejdet med at transformere virksomheder. Systemtænkning, systeminnovation og systemforandring er tre indbyrdes forbundne begreber, der hjælper med at forstå og forandre komplekse systemer. De kan også kombineres med fremtidstænkning for at samskabe ønskværdige bæredygtige fremtider.

SCENARIO #1 | Hovedemner

ENTREPRENØRSKAB OG INNOVATION FOR BÆREDYGTIGHED

1. Bæredygtige forretningsmodeller.
2. Kreativitet og design thinking.
3. Miljømæssige, sociale og ledelsesmæssige faktorer (ESG).

SCENARIO #2 | Hovedemner

TVÆRGÅENDE SAMARBEJDE FOR BÆREDYGTIGHED

1. Tværgående samarbejde.
2. Tværsektorielt samarbejde.
3. Grænseoverskridende samarbejde.

SCENARIO #3 | Hovedemner

DIGITALISERING FOR DEN DOBBELTE OMSTILLING

1. Digital transformation og bæredygtighed.
2. Teknologier, der muliggør cirkulær økonomi.
3. Ethiske overvejelser ved digital transformation.

SCENARIO #4 | Hovedemner

CIRKULÆRE SYSTEMISKE LØSNINGER

1. Systemtænkning.
2. Systeminnovation.
3. Systemforandring.
4. Fremtidstænkning.

1. FORBEREDELSE AF WORKSHOPPEN

1.1 Hvad er facilitering?

Facilitering er en proces, hvor en person guider en gruppe gennem en struktureret proces for at opnå et specifikt mål, og samtidig muliggør læring og udveksling. En god facilitator skaber altid et samarbejdsorienteret miljø og hjælper gruppen med at dele viden, erfaringer og idéer, arbejde effektivt sammen, opfordre deltagerne til at træde ud af deres komfortzone og udforske nye muligheder.

For at være en god facilitator er det vigtigt at være en aktiv lytter, en klar kommunikator og en upartisk guide, som kan håndtere gruppedynamik og fremme deltagelse. Dette indebærer at forstå gruppedynamik, anvende forskellige faciliteringsteknikker og være fleksibel for at tilpasse sig gruppens behov.

1.2 Sådan sætter du en workshop op

Denne sektion giver grundlæggende, men vigtige tips til at organisere succesfulde online- og fysiske workshops.

1.2.1 Før workshoppen

1. Klargør workshopformålet

Start med at definere de specifikke resultater, du ønsker at opnå, og tænk især på målgruppen. Hvis workshoppen f.eks. handler om grønne initiativer, identificer nøgleemner som energieffektivitet, affaldsreduktion eller bæredygtige forsyningskæder og tilpas dem til deltagerprofilen.

2. Forbered en struktureret agenda

Lav en detaljeret agenda, der opdeler workshoppen i håndterbare segmenter. Dette hjælper med at holde fokus og sikre, at alle centrale emner dækkes. Inkluder tid til introduktion, præsentationer, breakout-sessioner og Q&A. Del agendaen mindst en måned i forvejen, så deltagerne kan forberede sig.

3. Inviter det rette publikum

Inviter omhyggeligt deltagere, der er relevante for workshopmålene, f.eks. beslutningstagere i virksomheder, der kan implementere grønne initiativer, eller eksperter, der kan give værdifuld indsigt i bæredygtighedspraksis i klynger.

4. Involver deltagerne tidligt

Skab forventning ved at sende forberedende materialer som dokumenter, faktaark, korte videoer, artikler eller spørgeskemaer relateret til grønne omstillingsinitiativer. Du kan også bruge videokittet fra ENDURANCE-projektet og dele de videoer, der passer bedst til workshopmålet. En anden nyttig teknik er at bede deltagerne reflektere over specifikke spørgsmål eller udfordringer før sessionen, så de kommer forberedte til at lære og bidrage.

5. Definer roller tydeligt

Tildel specifikke roller for at sikre en glidende facilitering. F.eks. leder hovedfacilitatoren hele workshoppen med støtte fra gruppefacilitatorer; gruppefacilitatorer modererer små diskussioner og holder fokus; en dokumentator registrerer nøgleindsigter og beslutninger; og teknisk support sikrer, at alt udstyr fungerer korrekt. Klare roller hjælper med at undgå forvirring og sikrer, at workshoppen forløber glat.

6. Giv øjeblikkelig feedback

Under gruppeøvelser eller præsentationer, giv konstruktiv feedback, der fremhæver styrker og foreslår forbedringer. Dette opmuntrer deltagerne til at forbedre deres idéer og styrker tilliden til deres bidrag.

7. Vær fleksibel

Vær parat til at tilpasse planen efter deltagerbehov eller uventede udfordringer. Hvis en diskussion f.eks. bliver særlig engagerende, men tager længere tid, juster senere segmenter; eller hvis nogle aktiviteter ikke fungerer, skift til alternative metoder som åbne Q&A-sessioner. Fleksibilitet sikrer en dynamisk og produktiv workshop.

8. Registrer workshop-resultaterne

Det er vigtigt at samle alle resultater, fotografere whiteboards, flipcharts og post-its før fjernelse ved fysiske workshops, eller gemme kopier i digitale værktøjer ved online workshops. Dette har to hovedformål: for det første hjælper analysen med at forbedre workshoppen eller planlægge en mere avanceret; for det andet gør det lettere at dele resultaterne med deltagerne, så de kan fortsætte med at lære efter sessionen.

1.2.2. Efter workshoppen

1. Indsamle feedback

Mål effekten og resultaterne ved at indsamle feedback for at vurdere, om workshoppen nåede sine mål, og for at identificere forbedringsområder til fremtidige arrangementer. Du kan bruge vores dedikerede workshop-feedbacksurvey, som findes på de følgende sider!

2. Send et resumé til deltagerne

Sammenfat lærdomme og del nøglefund, anvendte ressourcer, handlingsplaner og næste skridt med deltagerne. Husk, at workshoppen er en del af en større proces, så hold kommunikationen i gang.

OPSÆTNING AF ONLINE WORKSHOPS

1. Vælg passende onlineværktøjer

Vælg pålidelige og intuitive platforme til workshoppen, som Zoom, Google Meet eller Microsoft Teams, der understøtter præsentationer og diskussioner. Samarbejdsplatforme som [Miro](#), [Lucidspark](#) eller Google Docs kan bruges til idéudveksling og dokumentation, og [Mentimeter](#) eller [Slido](#) til live-afstemninger og quizzer.

Før brug skal du sikre, at alle deltagere er fortrolige med værktøjerne gennem en kort introduktion, også under workshoppen, især hvis deltagere skal logge ind.

2. Test teknologien

Foretag en grundig test af alle teknologiske værktøjer før workshoppen med dit team og eventuelle eksterne oplægsholdere. Kontroller video- og lyd kvalitet, skærmdeling og interaktive funktioner som afstemninger eller breakout rooms. Hav en backup-plan, fx alternative links eller kontakt til teknisk support.

3. Fremme interaktion

Brug interaktive elementer for at holde deltagerne engagerede under hele sessionen. I denne guide finder du eksempelvis icebreaker-øvelser om bæredygtighedspraksis i virksomheder.

Du kan også bede deltagerne dele en nylig miljøvenlig initiativ fra deres virksomhed eller deres personlige synspunkter på bæredygtighedstrends.

Hvis der er flere facilitatorer, kan man bruge breakout rooms til smågruppe-diskussioner eller øvelser, som derefter deles med hele gruppen. Live Q&A og chatspørgsmål hjælper med at holde workshoppen dynamisk og interaktiv.

4. Fastlæg grundregler

Selvom alle kender online-møder, er det godt at etablere klare regler i starten, fx at bede deltagerne mute mikrofonen, når de ikke taler, samt vise hvordan man virtuelt "rækker hånden" for spørgsmål.

5. Begræns sessionens længde

Online workshops kan være mentalt krævende, da de kræver høj koncentration. Det anbefales, at sessioner varer mindre end 90 minutter med korte pauser hver 45-50 minutter. Hvis mere tid er nødvendig, overvej at opdele workshoppen i flere sessioner over flere dage eller afholde den fysisk.

OPSÆTNING AF FYSISKE WORKSHOPS

1. Vælg det rigtige sted

Vælg et dynamisk sted eller lokale, der fremmer samarbejde, teamwork og kreativitet, gerne med naturligt lys og komfortable stole og borde. Jo mere tilpasseligt rummet er, desto bedre kan du indrette det efter workshopens behov.

Glem ikke at tjekke, at der er Wi-Fi, hvis du vil bruge digitale eller online værktøjer, og foretag en forprøve for at sikre, at alt fungerer korrekt. Sørg også for, at lokalet er tilgængeligt for personer med handicap eller nedsat mobilitet.

2. Hav alt nødvendigt materiale klar

Sørg for, at rummet har alle de materialer, du har brug for under workshoppen, fra digitale værktøjer som projektorer eller skærme til forsyninger som whiteboards, flipcharts, penne, markører, sticky notes, plakatpapir og papir, og skab samtidig en atmosfære af samarbejde og vidensdeling. Eksempler inkluderer brainstorming med sticky notes, hvor deltagerne skriver idéer til at reducere CO₂-udslip i deres sektor, eller øvelser, hvor deltagerne arbejder i teams om at designe simulerede bæredygtighedsplaner.

3. Brug interaktive metoder

Det er altid en god idé at inkludere praktiske aktiviteter, der opmuntrer til aktiv deltagelse, hvilket gør læring mere dynamisk og engagerende.

4. Diversificer læringsmaterialer

Workshops, især længerevarende, kan blive kedelige, hvis man ikke bruger forskellige læringsmetoder for at sikre inklusion og maksimere deltagelse. Husk, at der findes forskellige læringstyper, og at hver type egner sig bedst til bestemte aktiviteter.

For eksempel lærer visuelle lærende bedst gennem grafik, infografikker eller videoer; auditive foretrækker præsentationer eller gruppearbejde; og kinæstetiske lærer bedst ved at gøre ting med hænderne, f.eks. designe processer på whiteboards eller skrive på sticky notes.

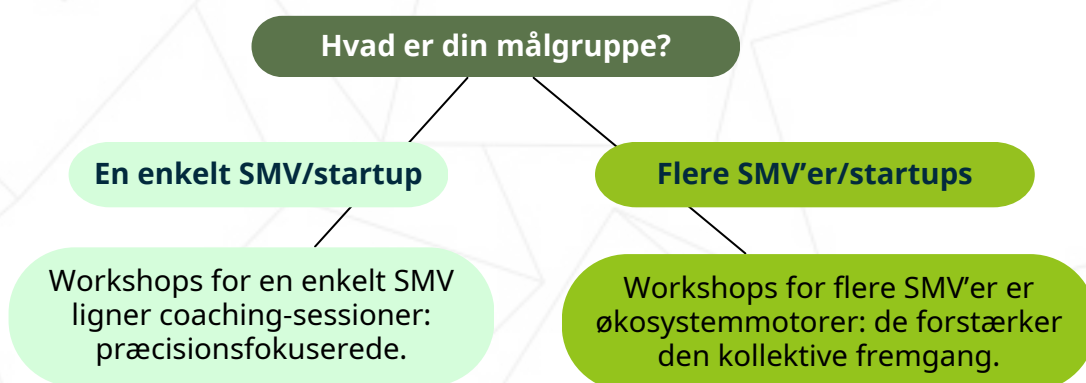
2. STRUKTURERING AF WORKSHOPPEN

2.1 Navigér dine muligheder

For at hjælpe dig med at designe det rette workshopformat har vi udviklet nogle beslutningstræer.

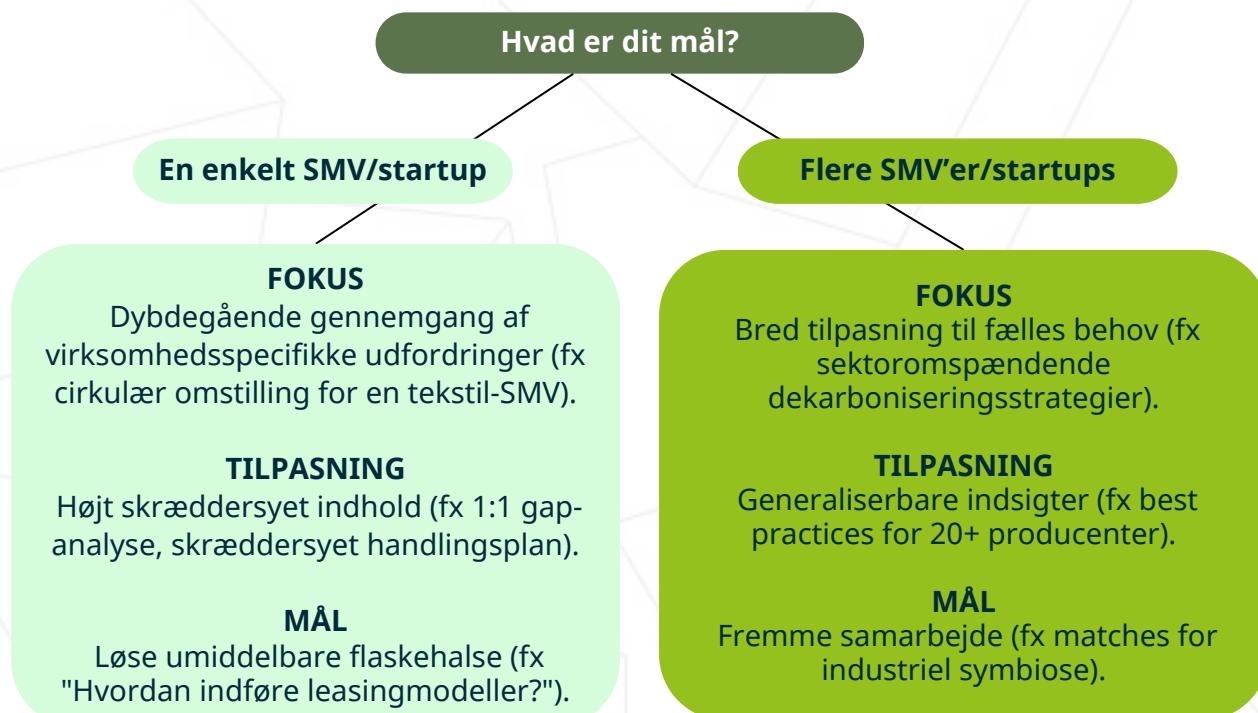
1

Trin 1: Hvilken type målgruppe planlægger du denne workshop for? Tilpas baseret på din klynges kapacitet og strategiske mål.

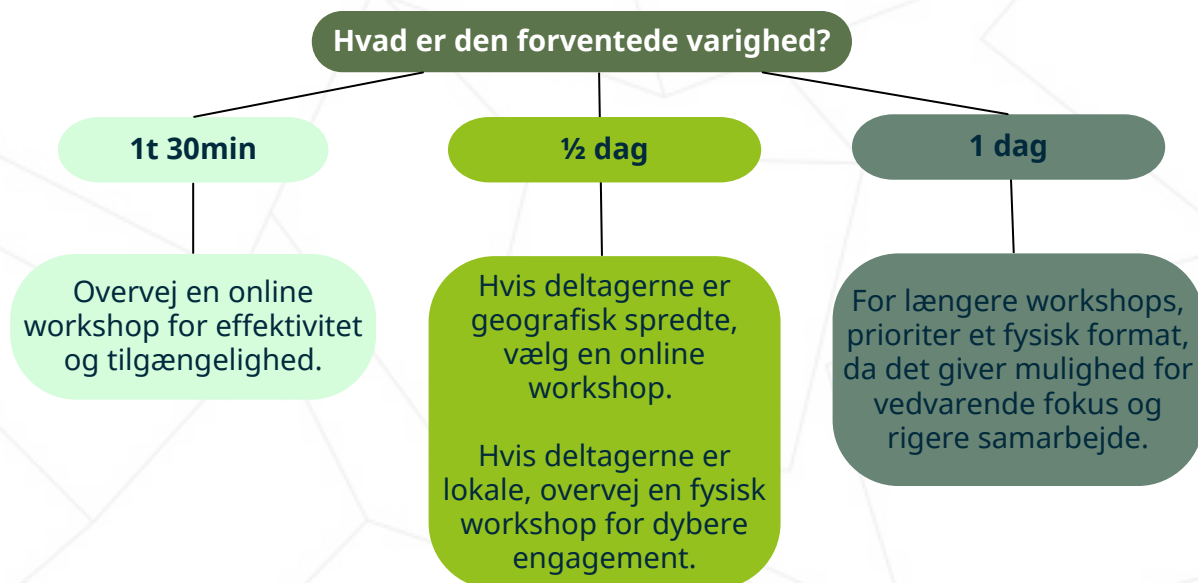
2

Trin 2: Hvad er målet med workshoppen? Målsætningerne vil variere afhængigt af dit fokus.

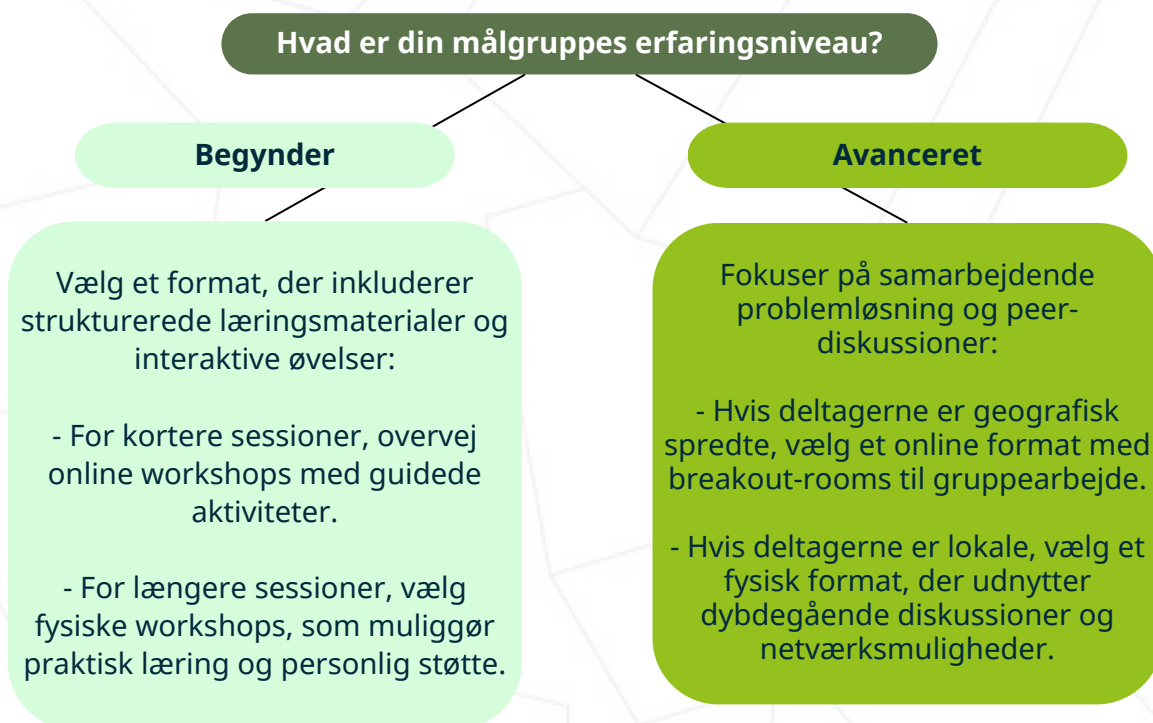
3

Trin 3: Hvor lang tid forventer du, at denne workshop skal vare? Varigheden afhænger af dine mål og det niveau af dybde, du ønsker at udforske.

4

Trin 4: Hvilket erfaringsniveau har din målgruppe om dette emne? At forstå dette vil hjælpe dig med at tilpasse indhold og format derefter.

Brug svarene fra trin 1–4 til at bestemme det optimale format:

- Online workshops er ideelle til kortere varighed, spredte deltagere eller begynderemner, der kræver struktureret vejledning.
- Fysiske workshops fungerer bedst for længere varighed, lokale deltagere eller avancerede emner, der kræver samarbejde.

2.2 Workshopstrukturer

BRUGSTILFÆLDE #1 – Online webinar (1t 30min)

Før workshoppen

- Inviter en kvalificeret rådgiver inden for forretning og bæredygtighed som oplægsholder.
- Forbered workshopmaterialer, herunder præsentationsslides.

Under workshoppen

- Introduktion og ice-breaker (10 minutter).
- Oversigt over udfordringer og muligheder i den grønne omstilling for SMV'er (10 minutter).
- Ekspertpræsentation om nøglestrategier for grøn omstilling relevant for SMV'er (30 minutter).
- Interaktiv session: SMV'er deler deres nuværende bæredygtighedspraksis (30 minutter).
- Q&A og afslutning (10 minutter).

Efter workshoppen

- Del workshopmaterialer og ekspertens kontaklinformation.
- Send en opfølgningsundersøgelse for at indsamle feedback og identificere områder til yderligere støtte.

BRUGSTILFÆLDE #2 – Hybrid halvdag workshop

Før workshoppen

- Gennemfør en behovsanalyseundersøgelse for at forstå SMV'ers specifikke udfordringer og prioriteter i forhold til grøn omstilling.
- Udarbejd tilpasset indhold baseret på undersøgelsesresultater og klyngens fokus.
- Inviter kvalificerede rådgivere inden for forretning og bæredygtighed som oplægsholdere eller facilitatorer.
- Forbered workshopmaterialer, herunder håndouts og præsentationsslides.
- Opsæt en samarbejdsplatform online til at dele ressourcer og fremme engagement efter workshoppen.

Under workshoppen

- Introduktion og ice-breaker (30 minutter).
- Oversigt over udfordringer og muligheder i den grønne omstilling for SMV'er (45 minutter).
- Gruppearbejde: SMV'er drøfter potentielle implementeringsstrategier med ENDURANCE's værktøjer (60 minutter).
- Gruppepræsentationer og diskussion (30 minutter).
- Q&A og afrunding (30 minutter).

Efter workshoppen

- Del workshopmaterialer og ekspertens kontakthinformation.
- Organiser opfølgende peer-to-peer lærings-sessioner.
- Tilbyd individuelle konsultationer til interesserede SMV'er.

BRUGSTILFÆLDE #3: Fysisk workshop (1 dag)

Før workshoppen

- Gennemfør en behovsvurderingsundersøgelse for at forstå SMV'ers specifikke udfordringer og prioriteter i forhold til grøn omstilling.
- Udarbejd skræddersyet indhold baseret på undersøgelsesresultater og klyngens fokus.
- Invitér kvalificerede forretnings- og bæredygtighedsrådgivere som oplægsholdere eller facilitatorer.
- Forbered workshopmaterialer, herunder handouts og præsentationsslides.
- Opsæt en samarbejdsbaseret onlineplatform til at dele ressourcer og fremme engagement efter workshoppen.

Under workshoppen

Morgen

- Introduktion og ice-breaker (30 minutter).
- Oversigt over udfordringer og muligheder i den grønne omstilling for SMV'er (60 minutter).
- Interaktiv session: SMV'er deler deres nuværende bæredygtighedspraksis (60 minutter).

Eftermiddag

- Gruppearbejde: SMV'er udvikler udkast til overgangsplaner med ENDURANCE's værktøjer (120 minutter).
- Gruppepræsentationer og feedback (60 minutter).
- Q&A og afrunding (30 minutter).

endurance
green accelerator for EU clusters

Efter workshopen

- Del workshopmaterialer og ekspertens kontakthinformation.
- Organiser regelmæssige opfølgingsmøder for at følge fremskridt og yde støtte.
- Tilrettelæg mentorprogrammer, der matcher erfarne virksomheder med dem, der lige er startet.
- Opret en klyngeomfattende arbejdsgruppe for grøn omstilling for at fortsætte samarbejdet.
- Disse workshopformater kan tilpasses baseret på klyngens specifikke behov og de deltagende SMV'er.

3. ORGANISERING AF WORKSHOPPENS INDHOLD

3.1 Fokus på grøn omstilling

At introducere emner om grøn omstilling til dit publikum kan virke overvældende, da omstillingen skal ske på flere niveauer, og det nødvendige kompetencesæt udvides løbende.

I tabellen nedenfor fremhæver vi nøgleemner, der kan være relevante, når du designer dit workshopprogram.

EMNER	FOKUS
1. Energieffektivitet og ressourceoptimering	• Hvordan man reducerer energiforbruget gennem effektiv belysning, bygningsisolering og varmesystemer. • Strategier til at optimere processer for at minimere affald og nødvendige input. • Anvendelse af vedvarende energikilder og teknologier for at reducere CO₂-aftryk.
2. Principper for cirkulær økonomi	• Design af produkter til genbrug, genanvendelse og reduceret materialeforbrug. • Implementering af affaldshåndteringsstrategier, såsom genbrug af materialer eller samarbejde med andre virksomheder om affaldsudveksling. • Udforskning af cirkulære forretningsmodeller, der forlænger produkters livscyklus og reducerer miljøpåvirkningen.
3. Bæredygtig finansiering	• Adgang til grøn finansiering og forståelse af kriterier for bæredygtige investeringer. • Lære at opfylde rapporteringskrav til bæredygtig finansiering, såsom ESG-standarder (Environmental, Social, Governance). • Udvikling af realistiske bæredygtigheds mål og KPI'er tilpasset finansieringsmuligheder.

EMNER	FOKUS
4. Digitale teknologier for bæredygtighed	• Udnytte digitale værktøjer (fx IoT, AI) til at optimere energiforbrug, reducere emissioner og forbedre logistikeffektivitet. • Udforske digitale løsninger, der integrerer bæredygtighed i forretningsdrift, såsom CO₂-regnskabssoftware eller intelligente energistyringssystemer.
5. Tværsektoriel / grænseoverskridende samarbejde	• Forstå synergier mellem sektorer og lande for at optimere effektiviteten i værdikæder. • Udforske potentielle samarbejder uden for det sædvanlige netværk.
6. Kompetenceudvikling og tilpasning af arbejdsstyrken	• Uddanne medarbejdere i grønne praksisser og bæredygtighedsprincipper for at opbygge kapacitet til innovation. • Håndtere kompetencehuller inden for områder som ESG-rapportering, cirkulær økonomi-strategier og energiovergangsteknologier.
7. Miljøledelsessystemer (EMS)	• Implementere systematiske processer til at overvåge og reducere miljøpåvirkninger, samtidig med at den operationelle effektivitet øges. • Bruge EMS-rammer til at overholde miljøregler og forbedre bæredygtighedsresultater.
8. Politisk bevidsthed og fortalervirksomhed	• Forstå lokale, regionale og internationale politikker, der påvirker SMV'ers grønne omstilling (fx den Europæiske Green Deal). • Tilskynde SMV'er til at deltage i politiske processer for at påvirke reguleringer, der støtter deres bæredygtighedsmål.
9. Forbrugerbehov og markedsmuligheder	• Identificere nye muligheder inden for ren teknologi, energieffektivitet og bæredygtig turisme. • Tilpasse produkter eller tjenester til den stigende efterspørgsel efter bæredygtige løsninger.

3.2 ENDURANCE's workshop-værktøjer

For at hjælpe dig med at navigere i disse fire scenarier har vi samlet et sæt nyttige værktøjer og lærreder, som er inkluderet i vores håndbog [Pathways to Green Innovation: Acceleration Scenarios for EU Clusters](#). De kan inspirere dig, når du designer indholdet til din workshop. Her er nogle eksempler på, hvordan du kan bruge dem i dine workshops.

SPØRGSMÅL TIL WORKSHOPPEN	NAVN PÅ VÆRKTØJ	BESKRIVELSE
<i>Hvordan kan jeg identificere og prioritere de interessenter, der skal inddrages i mit fremtidige projekt/foretagende?</i>	<u>Aktørkort-lærred</u>	Aktørkortet er et visualiseringsværktøj, der bruges til at identificere de interessenter, du forsøger at nå. Det bruges til at kortlægge de aktører, der omgiver projektet/foretagendet, og dem, der potentielt kan blive partnere, brugere eller støtter.
<i>Hvordan kan jeg visualisere strømme af materialer, energi, information og penge i et nyt eller fremtidigt produkt-service-system?</i>	<u>Systemkort-lærred</u>	Systemkortet er en visuel repræsentation af systemet bag innovationen, hvad enten det er en service eller et produkt. Det hjælper med at skabe et systemisk perspektiv og se forbindelser mellem forskellige aktører, som ellers ikke ville være blevet opdaget. Det kortlægger også strømmen af materialer, energi, information og penge i hele systemet.
<i>Hvordan kan min nye virksomhed operere i det eksisterende erhvervmiljø?</i>	<u>Netværksanalyse-lærred</u>	Dette lærred er designet til at hjælpe med analyse og forståelse af et givent forretningsnetværk.
<i>Hvordan kan din virksomhed integrere bæredygtighed i sin forretningsmodel, samtidig med at SMV'er støttes i at nå Green Deal-målene?</i>	<u>Forretningsmodel-lærred</u>	Dette værktøj vejleder SMV'er og startups i at udvikle, forfine og skalere deres forretningsmodeller effektivt.
<i>Hvordan kan jeg karakterisere det økosystem, jeg er en del af, for at muliggøre systemændringer?</i>	<u>Innovationsøkosystem-lærred</u>	I dette lærred uddybes nøgleelementer som relationer, synergier, den samlede funktion, værdimodellen, skaleringsmotoren og effektvurderinger, der er relevante for systemiske ændringer.
<i>Hvordan kan jeg kontrollere, om der er etiske risici i en digital løsning?</i>	<u>Digitalt etik-lærred</u>	Dette værktøj hjælper med at identificere etiske risici i en digital løsning, fastsætte prioriteter og designe afbødningsforanstaltninger.

SPØRGSMÅL TIL WORKSHOPPEN	NAVN PÅ VÆRKTØJ	BESKRIVELSE
<i>Hvordan kan din virksomhed støtte klynger/SMV'er i at overvinde udfordringer og gribe muligheder i Green Deal-overgangen?</i>	<u>Bæredygtigheds-SWOT-analyse</u>	Værktøj til at hjælpe virksomheder med at vurdere og forbedre deres bæredygtighedsstrategier, hvilket sikrer robusthed, overholdelse og langsigtet vækst.
<i>Hvem er de vigtigste interessenter, der påvirkes af din organisation, og hvordan kan din virksomhed skræddersy bæredygtige løsninger til at imødekomme deres behov?</i>	<u>Brugerpersonas</u>	Værktøj, der hjælper virksomheder med at få dyb indsigt i deres målgrupper, forbedre produkter/tjenester og styrke markedsføring samt kundeloyalitet.
<i>Hvordan kan du vide, hvilke områder af den digitale transformation din virksomhed allerede er stærk i, og hvilke områder der stadig har optimeringspotentiale?</i>	<u>Digital transformationsvurdering</u>	Resultaterne hjælper virksomheder med at forstå, hvor de befinder sig på deres digitale rejse, og gør det muligt at identificere de vigtigste emner.
<i>Hvordan kan jeg opbygge en succesfuld dobbelttransitionsstrategi?</i>	<u>Læred for dobbelttransitionskøreplan</u>	Værktøj, der giver virksomheder mulighed for at definere hvorfor og hvordan de vil starte en overgang, der kombinerer digitalisering og bæredygtighed.
<i>Hvordan driver jeg innovation og samarbejde i min organisation? Udefra-ind, indefra-ud eller en kombination?</i>	<u>Åben innovation</u>	Værktøj, der giver tre perspektiver på, hvordan man kan forstå og arbejde med innovationsprocessen i en virksomhed. Det hjælper også klyngeledere med at give bedre vejledning til SMV'er og startups, hvis de kender deres tankegang.

3.3 Anvendelse af værktøjerne i praksis

At støtte startups og SMV'er i deres grønne omstilling kan tage forskellige former, afhængigt af virksomhedens mål, den sektor de opererer i, og deres nuværende niveau af bæredygtighed. ENDURANCE-håndbogen tilbyder værdifulde værktøjer til klyngeledere til at håndtere forskellige aspekter af denne omstilling. For at opnå de bedste resultater for de involverede virksomheder anbefales det at kombinere og tilpasse disse værktøjer. Nedenfor gives to eksempler på, hvordan en kombination af værktøjer kan forbedre resultaterne for virksomheder.

Eksempel 1: Forbedring af bæredygtighed i SMV'ers forretningsmodeller

En eller en gruppe af SMV'er søger at forbedre deres forretningsmodel ved at integrere innovation for bæredygtighed. For at hjælpe dem i denne bestræbelse skal de forstå deres "bæredygtighedsværdi", identificere deres position i det "bredere økosystem" og udvikle en "forretningsmodel", der integrerer bæredygtighedsværdien. Gennem en workshop kan klyngemanagere støtte SMV'er med følgende kombination af værktøjer:

1. Value Mapping

Value Mapping-værktøjet hjælper virksomheder med at skabe værdiforslag, der understøtter bæredygtige forretningsmodeller. Det fremmer kreativitet og dialog om værdier, potentielle konflikter og positive aspekter, som SMV'en ønsker at fremhæve. Værktøjet bidrager til at udvikle et klart formål og en missionserklæring for SMV'er.

2. Ecosystem Mapping

For at sikre, at SMV'ens forretningsmodel tager højde for deres bredere indvirkning, er det afgørende at hjælpe dem med at tænke ud over deres netværk og forstå det større økosystem. Baseret på formålet eller missionserklæringen fra Value Mapping-øvelsen opfordres SMV'er til at udforske aktørerne i deres økosystem. Med Ecosystem Mapping-værktøjet identificerer SMV'er alle mulige aktører og hvordan de forbinder sig til deres værdiforslag. Dette værktøj hjælper SMV'er med at udpege de fem vigtigste aktører for deres forretningsmodel.

3. Business Model Canvas

Business Model Canvas er en værdifuld ressource for klyngemanagere til at styrke bæredygtighed i SMV'er. Det hjælper med at identificere muligheder, evaluere præstationer, fremme samarbejde, udvikle strategier og kommunikere bæredygtighedsinitiativer effektivt. Indsigterne fra Value Mapping og Ecosystem Mapping fødes direkte ind i Business Model Canvas. At bruge disse værktøjer før arbejdet med Business Model Canvas sikrer, at SMV'en har taget deres bæredygtighedsværdi i betragtning og inddraget nøgleaktører fra det bredere økosystem.

Resultater ved at kombinere Value Mapping, Ecosystem Mapping og Business Model Canvas:

- Et klart defineret formål for SMV'en baseret på den værdi, de leverer.
- En bedre forståelse af de vigtigste aktører, der er nødvendige for at levere denne værdi.
- En mere bæredygtig forretningsmodel til at gå videre med.

Eksempel 2: Støtte SMV'er i deres digitaliseringsstrategi

En eller en gruppe virksomheder søger at digitalisere deres forretning, samtidig med at de

forfølger bæredygtigheds mål og nye forretningsmuligheder. For at hjælpe dem i denne komplekse opgave er det afgørende for dem at forstå det "forretningsnetværk", de opererer i, den "digitale værdi", de ønsker at tilføje, og hvordan de skal definere deres "overgang til digitalisering". Gennem en workshop kan klyngemanagere støtte SMV'er med følgende kombination af værktøjer:

1. Actor Map Canvas

Actor Map Canvas har til formål at identificere og kortlægge interessenter baseret på deres sektor og betydningsniveau. At starte med dette værktøj opfordrer SMV'er til at brainstorme de vigtigste aspekter af deres virksomhed i relation til interessenter. Facilitatorer bør bede virksomheder om at overveje interessenter relateret til digitalisering. Dette værktøj hjælper SMV'er med at identificere de centrale interessenter, som deres digitaliseringsstrategi skal bygges op omkring.

2. Value Mapping Tool

Value Mapping-værktøjet hjælper virksomheder med at udforme værdiforslag, der understøtter bæredygtige forretningsmodeller, herunder digitalisering. Facilitatorer bør opmuntre til et fokus på digitalisering. Gennem kreativitet og dialog baseret på de identificerede kerneinteressenter kan SMV'er fokusere på værdier, potentielle konflikter og de positive aspekter af deres digitale strategi. Dette værktøj understøtter udviklingen af et klart formål og en missionserklæring for SMV'er.

3. Twin Transition Roadmap Canvas

Twin Transition Roadmap Canvas giver virksomheder mulighed for at definere, hvorfor og hvordan de ønsker at starte en overgang, der kombinerer digitalisering og bæredygtighed, og sikrer, at alle involverede er på linje med det samme mål. Med indsigter fra Actor Map Canvas og Value Mapping Tool kan SMV'er udvikle en klar missionserklæring baseret på de nøgleinteressenter, der påvirkes af deres digitale strategi. Disse input gør det muligt at udvikle en mere konkret og handlingsorienteret dobbelttransitionsplan, der potentielt kan integreres i SMV'ens forretningsmodel eller digitale strategi.

Resultater af at bruge Actor Map Canvas, Value Mapping Tool og Twin Transition Roadmap Canvas:

- Et klart fokus på nøgleinteressenter at bygge deres digitale strategi omkring.
- Et defineret formål for SMV'en baseret på den værdi, de leverer gennem digitalisering.
- En mere konkret og handlingsorienteret dobbelttransitionsstrategi.

4. GRUPPEAKTIVITETER

4.1 Icebreakers

Icebreakers er korte, interaktive aktiviteter designet til at nedbryde barrierer mellem deltagerne og skabe en positiv stemning for workshoppen. De afslører også fælles interesser eller udfordringer relateret til workshoppen og (meget vigtigt) opfordrer de mere stille deltagere til at deltage.

Hvorfor skal du bruge dem i dine grøn omstilling-workshops for SMV'er og startups?

For det første hjælper de med at opbygge tillid. Samarbejde (især tværsektorielt) kræver åbenhed, og icebreakers hjælper fremmede med at forbinde hurtigt. For det andet, da deltagerne ankommer med forskellige perspektiver, kan en veludformet icebreaker ensrette tankegangen ved at indramme dagen omkring fælles mål (fx: "Hvorfor betyder cirkulær økonomi noget for dig?"). Og sidst men ikke mindst øger de engagementet, da sjove aktiviteter med lav risiko gør hjernen klar til aktiv læring i stedet for passiv lytning.

Nøgleprincipper for effektive icebreakers:

- *Hold det relevant:* knyt aktiviteten til workshoppen, fx bed deltagerne dele en affaldsstrøm, som deres virksomhed ønsker at eliminere.
- *Respekter tiden:* en icebreaker bør vare 5–15 minutter, så deltagerne kan lære hinanden at kende uden at tage for meget af workshop-tiden.
- *Inklusion betyder noget:* sikr, at alle føler sig trygge og respekterede, så de kan deltage uden frygt for eksklusion eller vurdering; undgå for personlige eller konkurrenceprægede opgaver.

Eksempel på icebreaker til din workshop.

Icebreaker: Hvordan har klimaforandringer personligt påvirket dit liv?

Mål

Opfordre deltagerne til at dele deres personlige oplevelser med klimaforandringer for at skabe følelsesmæssige forbindelser og fremme engagement i udfordringerne ved den grønne omstilling.

Instruktioner

1. Start med at diskutere med deltagerne værdien af personlige historier til at forstå

forståelse af klimaforandringernes indvirkning og hvordan deling af disse erfaringer bliver en del af kollektiv handling og øger workshopens relevans.

2. Giv deltagerne et par minutter til at reflektere over, hvordan klimaforandringer eller ekstreme vejrbegebenheder har påvirket deres liv eller livet for personer, de kender, og opfordr dem til at tænke på specifikke begivenheder, de har oplevet, været vidne til eller følt stærkt omkring, følelser de har haft, eller udfordringer de har stået overfor som følge heraf.

3. Bed hver deltager kort dele deres historie, med 2–3 minutter pr. person.

4. Afslut aktiviteten ved at opsummere fælles temaer eller overraskende indsigter fra de delte historier. Fremhæv, hvordan disse personlige erfaringer illustrerer klimaforandringernes hastende karakter og mangfoldighed.

Hvorfor dette virker

- Personlige fortællinger nedbryder den psykologiske distance til klimaforandringer ved at gøre det relaterbart og umiddelbart.
- Deling i små grupper skaber tillid og opmuntrer til åben kommunikation.
- At fremhæve én historie pr. gruppe sikrer fokus og holder aktiviteten håndterbar inden for tidsrammen.

Tidsforbrug

Ca. 20 minutter: 5 minutter til refleksion, 15 minutter til gruppearbejde.

Materialer

Ingen.

4.2 Gruppeaktiviteter

At introducere sjove og interaktive gruppeaktiviteter kan markant øge deltagernes engagement og styrke teamwork. Kreative grupperingsmetoder er særligt effektive i workshops, da de fremmer interaktion og skaber et mere fokuseret og samarbejdende miljø.

Ved at arbejde i mindre, velstrukturerede grupper er deltagerne mere tilbøjelige til at bidrage aktivt, dele forskellige perspektiver og udnytte deres unikke færdigheder. Dette samarbejde forbedrer ikke kun problemløsning og beslutningstagning, men fremmer også tillid, kommunikation og samarbejde. I sidste ende fungerer gruppeaktiviteter som et stærkt værktøj til teambuilding og innovation.

Ud over de nævnte ENDURANCE-værktøjer ønsker vi også at tilbyde en række kollaborative gruppeaktiviteter, der fremmer gensidig læring uden at miste fokus på bæredygtig udvikling.

Aktivitet #1: Kortlægning af bæredygtighedsvisioner

Mål

At udforske kollektive ambitioner for en bæredygtig forretningsfremtid, der fremmer kreativitet og samarbejde blandt deltagerne.

Instruktioner

1. Start med at forklare vigtigheden af at forestille sig en bæredygtig fremtid. Fremhæv, hvordan kollektive ambitioner kan inspirere til konkrete løsninger og bringe deltagerne på linje mod fælles mål. For eksempel, nævn hvordan grønne omstillinger kræver innovativ tænkning og samarbejde.
2. Uddel post-its, tuscher og et stort vægskema (eller brug et digitalt whiteboardværktøj som Miro til online workshops). Del skemaet op i sektioner som "Energiomstilling", "Cirkulær økonomi", "Klimaindsats" eller "Bæredygtige forsyningskæder" for at guide deltagerne.
3. Bed deltagerne om individuelt at reflektere over følgende prompt: "Hvad er din vision for en bæredygtig forretningsfremtid? Tænk på innovationer, praksisser eller transformationer, der kunne gøre din virksomhed eller branche mere bæredygtig." Bed dem skrive én idé pr. post-it.
4. Deltagerne placerer deres sedler på skemaet under relevante sektioner. I online workshops kan de trække og slippe virtuelle sedler på en fælles digital tavle.
5. Når alle sedler er placeret, opdeles deltagerne i små grupper (4-5 personer) for at gennemgå skemaet sammen. Hver gruppe identificerer tilbagevendende temaer, overraskende idéer eller innovative visioner.
6. Inviter hver gruppe til at dele deres observationer med hele workshoppen. Fremhæv fælles temaer og opfordr deltagerne til at diskutere, hvordan disse visioner kan omsættes til konkrete strategier.
7. Opsummer de vigtigste indsigter fra aktiviteten og understreg vigtigheden af at tilpasse disse visioner til grønne omstillingsinitiativer. Hvis relevant, forbind disse idéer til workshopmål såsom bæredygtighedsplanlægning eller strategisk udvikling.

Hvorfor dette virker

- Tilskynder deltagerne til at tænke kreativt om bæredygtighedsudfordringer og muligheder.
- Skaber en følelse af fælles formål ved at visualisere kollektive ambitioner.
- Giver et fundament for dybere diskussioner om grønne overgangsstrategier.

Tidsforbrug

Ca. 30–40 minutter: 5 minutter til refleksion, 10 minutter til at placere sedler, 15 minutter til gruppediskussion og 10 minutter til fælles opsamling.

Materialer

- Post-its og tuscher (til fysiske workshops).
- Et stort vægskema opdelt i tematiske sektioner (eller digitale værktøjer som Miro til online workshops).

Aktivitet #2: Pitch af digitale grønne løsninger

Mål

At fremme kreativitet og innovation om grøn digital transformation ved at opfordre deltagerne til at foreslå praktiske digitale løsninger, der reducerer CO₂-udledning.

Instruktioner

1. Start med at introducere konceptet "grøn digital transformation". Fremhæv, hvordan digitale teknologier kan drive bæredygtighed ved at reducere emissioner, optimere energiforbrug og muliggøre cirkulære forretningsmodeller. Del eksempler som intelligente energistyringssystemer, IoT-drevet affaldsreduktion eller AI-optimeret logistik.
2. Giv deltagerne 2 minutter til at udvikle et kort pitch på 30 sekunder for en digital løsning. Brug spørgsmålet: "Hvilken digital løsning kunne din virksomhed implementere for at reducere dens CO₂-udledning markant?" Opfordr deltagerne til at fokusere på praktiske idéer, der passer til deres branche.
3. Del deltagerne i par og bed dem præsentere deres pitch for hinanden. Dette giver mulighed for at forfine idéerne gennem feedback og diskussion. Opfordr deltagerne til at fremhæve styrker og foreslå forbedringer.
4. Efter par-diskussionen vælger hver par den mest innovative idé.

De udvalgte pitches vil blive præsenteret for hele workshopgruppen. Hver deltager har 30 sekunder til at præsentere sin idé.

5. Når pitches deles med gruppen, fremhæver facilitator fælles temaer, innovative tilgange eller overraskende indsigter. Fx kan man pege på gentagne idéer om energieffektivitet eller unikke AI-anvendelser i bæredygtighed.

6. Afslut ved at opfordre deltagerne til at reflektere over, hvordan disse idéer kunne implementeres i deres egne virksomheder eller brancher. Diskuter mulige barrierer (fx omkostninger, skalerbarhed) og samarbejdsmuligheder.

Hvorfor dette virker

- Fremmer kreativ tænkning ved at udfordre deltagerne til at udvikle løsninger under tidsbegrænsninger.
- Tilskynder til peer-to-peer læring gennem pardiskussioner og gruppedeling.
- Antænder innovation ved at fokusere på praktiske anvendelser af grønne digitale teknologier.

Tidsforbrug

Ca. 25–30 minutter: 2 min. til brainstorming, 5 min. til pardeling, 10 min. til præsentationer og 8–10 min. til fælles diskussion.

Materialer

Ingen i fysiske workshops (kun åbent rum til at danne par). Online workshops: breakout rooms til pardeling og en fælles platform (fx Zoom eller Teams) til præsentationer.

Aktivitet #3: Cirkulær økonomi-udfordring

Mål

At demonstrere cirkulær økonomis principper gennem en praktisk, interaktiv aktivitet, der fremmer kreativitet og problemløsning.

Instruktioner

Start med at introducere begrebet cirkulær økonomi. Forklar, hvordan den adskiller sig fra den traditionelle "take-make-dispose"-model ved at lægge vægt på genbrug, renovering, genanvendelse og affaldsreduktion. Del eksempler på cirkulære produkter eller systemer (fx modulære møbler, genopfyldelig emballage) for at inspirere deltagerne.

2. Del deltagerne op i små teams (3–5 personer). Tilskynd til mangfoldighed i teamsammensætningen for at få forskellige perspektiver og kompetencer frem.

3. Giv teams følgende opgave: “Redesign et almindeligt produkt, så det bliver mere cirkulært. Overvej måder at forlænge dets livscyklus, reducere affald eller skabe værdi ud fra materialer ved slutningen af dets levetid.” Eksempler: kaffekop, smartphone eller kontorstol.

4. Uddel grundlæggende materialer til prototyper som papir, tuscher, tape, saks og genbrugsmaterialer (fx papkasser, flaskepropper). Til online workshops kan deltagerne lave digitale skitser eller bruge værktøjer som Miro.

5. Giv teams 15–20 minutter til at brainstorme og skabe hurtige prototyper af deres redesignede produkt. Opfordr dem til at tænke kreativt om cirkulære strategier som modulært design, reparerbarhed eller materialinnovation.

6. Hvert team præsenterer deres cirkulære designkoncept for gruppen i 2–3 minutter. De bør forklare: hvordan redesignet følger cirkulære principper, de miljømæssige fordele samt udfordringer ved implementeringen.

7. Efter hver præsentation gives konstruktiv feedback med fokus på innovative elementer og forslag til forbedringer. Tilskynd gruppediskussion for yderligere indsigter.

8. Afslut med at opsummere de vigtigste temaer fra aktiviteten og koble idéerne til virkelige anvendelser i grønne omstillingsinitiativer. Diskuter hvordan virksomheder kan tage principperne i brug.

Hvorfor dette virker

- Fremmer kreativ problemløsning ved at udfordre deltagerne til kritisk at tænke over produktdesign og bæredygtighed.
- Giver en praktisk tilgang, der gør abstrakte koncepter konkrete og engagerende.
- Styrker samarbejde og teamwork, mens det stimulerer innovativ tænkning.

Tidsforbrug

Ca. 45–60 minutter: 5 min introduktion, 15–20 min brainstorming/prototyping, 20 min præsentationer og 10 min opsamling.

Materialer

- Grundlæggende prototypematerialer (papir, tuscher, tape, saks).
- Genbrugsmaterialer til ekstra kreativitet (fx papkasser).

5. YDERLIGERE RESSOURCER

I dette afsnit giver vi dig supplerende støttedokumenter, der kan hjælpe dig med at organisere grønne omstillingsworkshops effektivt.

5.1 Workshop-tjekliste

Følg denne tjekliste, så du ikke glemmer noget, når du forbereder din workshop:

1. Har du tydeligt defineret workshopens formål og mål?

Sørg for, at du forstår, hvad du ønsker at opnå, og hvordan det hænger sammen med dine overordnede mål.

2. Har du identificeret din målgruppe?

Bestem, hvem der bør deltage, baseret på relevans i forhold til workshopmålene.

3. Har du fastsat en dato og tid for workshoppen?

Vælg en dato og et tidspunkt, der passer for alle interessenter.

4. Har du valgt et egnet sted eller en platform?

Sørg for, at stedet eller platformen passer til antallet af deltagere og giver de nødvendige faciliteter.

5. Har du udarbejdet en detaljeret dagsorden?

Lav en struktureret plan med tidspunkter for præsentationer, diskussioner og aktiviteter.

6. Har du inviteret oplægsholdere og deltagere?

Bekræft oplægsholdere, og send invitationer til deltagerne med alle nødvendige oplysninger og links.

7. Har du arrangeret den nødvendige teknologi og udstyr?

Sørg for, at alle værktøjer er tilgængelige og testede til både online- og fysiske formater.

8. Har du arrangeret forplejning (hvis relevant)?

Sørg for forfriskninger, hvis workshoppen er fysisk. Tag hensyn til bæredygtighed ved at servere lokale produkter og minimere spild.

9. Har du designet og trykt de nødvendige materialer?

Forbered fysiske eller digitale materialer til workshoppen. Forsøg at minimere papirforbrug mest muligt.

10. Har du gennemført en generalprøve inden workshoppen?

Test alt udstyr, og gennemgå nøgledele af dagsordenen for at sikre en gnidningsfri afvikling.

5.2 Workshop-feedbackundersøgelse

Her er et eksempel på en tilfredshedsundersøgelse, du kan sende til deltagerne efter workshoppen for at indsamle feedback om de gennemførte aktiviteter:

Tak fordi du deltog i vores workshop om grøn omstilling! Vi beder dig venligst udfylde følgende tilfredshedsundersøgelse, som er nødvendig for evalueringen af workshoppen og forbedringen af fremtidige sessioner. Det tager under 5 minutter.

1. På en skala fra 1-5, hvordan vil du vurdere den samlede organisering af workshoppen?

1 - Meget dårlig, 5 - Fremragende.

2. På en skala fra 1-5, hvor klar og velstruktureret var præsentationen af informationen?

1 - Meget uklar, 5 - Meget klar.

3. På en skala fra 1-5, forklarede oplægsholderne/facilitatorerne emnerne på en engagerende måde?

1 - Slet ikke engagerende, 5 - Meget engagerende.

4. På en skala fra 1-5, hvor værdifuld var workshoppen for dit daglige arbejde og aktiviteter?

1 - Slet ikke værdifuld, 5 - Meget værdifuld.

5. Hvilket emne var mest nyttigt for dig?

- Cirkulære forretningsmodeller
- Tværsektorielt samarbejde
- Digitale værktøjer til bæredygtighed
- Økosystem-/politstrategier
- Andet: _____

6. Hvad kunne forbedres? (Vælg op til to)

- Flere praktiske eksempler/case studies
- Længere tid til spørgsmål/diskussion
- Bedre materialer før workshoppen
- Flere interaktive aktiviteter
- Andet: _____

7. Ville du være interesseret i opfølgingsaktiviteter?

- Ja, jeg vil gerne have dybere træning i: _____
- Ja, jeg er interesseret i peer-to-peer-udveksling/netværk
- Nej, men hold mig orienteret om fremtidige events

8. Yderligere kommentarer eller forslag?

Tak! Resultaterne vil hjælpe os med at forme vores kommende workshops.

5.3 Eksempel på dagsorden for en halvdagsworkshop (3–4 timer)

Tema: Cirkulære forretningsmodeller og tværsektorielt samarbejde.

Format: Kan tilpasses både online og fysisk.

Tid	Aktivitet	Detaljer
09:00-09:15	Velkomst & Icebreaker	Hurtig afstemning: "Hvad er din største udfordring inden for cirkulær økonomi?" (Mentimeter/Slido).
09:15-09:45	Keynote: Hvorfor cirkulær økonomi?	15 min oplæg + 15 min Q&A. Lokal succeshistorie (fx industriel symbiose).
09:45-10:30	Breakout 1: Cirkulær forretningsmodellab	Grupper bruger et canvasværktøj til at tilpasse deres forretning til CE (fx leasing, genbrug).
10:30-10:45	Kaffepause + Netværk	Struktureret netværk: "Find en person fra en komplementær sektor."
10:45-11:30	Breakout 2: Demo af digitale værktøjer	Live-demo af et CE-værktøj (fx materialestrøms-tracker, blockchain til affald).
11:30-12:00	Handlingsplan & næste skridt	Deltagerne deler ét commitment (fx at teste en CE-model, deltage i en arbejdsgruppe).
12:00	Afslutning & feedbackundersøgelse	Uddeling af 8-spørgsmåls undersøgelsen.

5.4 Eksempel på dagsorden for heldagsworkshop (6–8 timer)

Tema: Opbygning af et grønt økosystem: Fra strategi til handling.

Format: Fysisk (med hybride muligheder).

Tid	Aktivitet	Details
09:00-09:30	Registrering & Netværk	Deltagerne kortlægger deres interesser i cirkulær økonomi på en fælles tavle.
09:30-10:00	Keynote: Politik & Forretningsmæssig tilpasning	Oplægsholder fra regering/klynge deler regionale CE-incidenter.
10:00-11:00	Deep Dive 1: Cirkulært design	Hands-on session: "Redesign et produkt til adskillelse" (grupper på 4–5).
11:00-11:15	Kaffepause	
11:15-12:30	Deep Dive 2: Tværsektoriel matchmaking	Speed-dating-format: "Affaldsproducenter møder genbrugere" (10-min rotationer).
12:30-13:30	Frokost med temaborde	Borde mærket med emner (fx "Digital CE", "Politisk interessevaretagelse").
13:30-14:30	Digitaliseringslaboratorium	Roterende stationer: IoT-sensorer, AI til affaldssortering, digitale produktpas.
14:30-15:30	Økosystemkortlægningsøvelse	Grupper kortlægger lokale interesser (brug Miro/Lucidspark virtuelt).
15:30-15:45	Pause	
15:45-16:30	Action Pitch Session	Teams pitcher et samarbejdsprojekt (fx fælles genbrugscenter).
16:30-17:00	Opsamling & Feedback	Afstemning om de bedste ideer + uddeling af feedbackundersøgelse.

5.5 Supplerende materialer

Her er nogle andre nyttige materialer, du kan bruge i dine workshops:

- Med denne [skabelon](#) kan du indsamle underskrifter og kontaktoplysninger fra deltagerne, så du kan følge op med dem senere.
- Denne [skabelon](#) fungerer som et eksempel til at hjælpe dig med at forberede dine workshop-præsentationer. Den viser bl.a., hvordan man kan kombinere flere værktøjer ved hjælp af en case study som en rød tråd.
- Har du brug for at lære mere om ENDURANCE's accelerationsemner og -scenarier? Bare rolig, [her](#) er læringsmaterialerne, der er udviklet i projektet.

ENDURANCE-projektet er medfinansieret af Den Europæiske Union (2023-1-ES01-KA220-VET-000158027).

De synspunkter og holdninger, der udtrykkes, er dog udelukkende forfatterens egne og afspejler ikke nødvendigvis Den Europæiske Unions eller Den Europæiske Uddannelses- og Kulturudøvende Agenturs (EACEA) synspunkter. Hverken Den Europæiske Union eller EACEA kan holdes ansvarlige for dem.

**Medfinansieret af
Den Europæiske Union**

Dette dokument er licenseret under en Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).

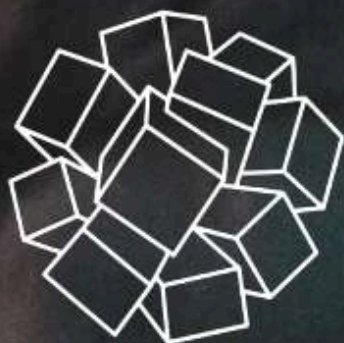
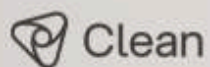
Du skal give passende kredit og give et link til licensen. Du kan gøre dette på enhver rimelig måde, men ikke på en måde, der antyder, at licensgiveren godkender dig eller din brug. Hverken ændringer eller kommerciel brug er tilladt.

CC BY-NC-ND 4.0 LEGAL CODE

Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 International

**KONTAKT:
[ENDURANCE-ACCELERATOR.EU](https://endurance-accelerator.eu)**

endurance
green accelerator for EU clusters

Co-funded by
the European Union